

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate

Dr. Petre DUȚU

**PERSPECTIVE ÎN EVOLUȚIA
ARMATELOR NAȚIONALE**

Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”
București, 2007

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
DUȚU, PETRE

Perspective în evoluția armatelor naționale / dr.
Petre Duțu. - București: Editura Universității Naționale de
Apărare „Carol I”, 2007

Bibliogr.

ISBN 978-973-663-488-8

355.45 (498)

© Toate drepturile asupra prezentei ediții sunt
rezervate Universității Naționale de Apărare „Carol I”

- Lucrarea a fost discutată în ședința Consiliului Științific al CSSAS
- Responsabilitatea privind conținutul revine în totalitate autorului

ISBN 978-973-663-488-8

CUPRINS

Introducere	5
Capitolul I. Armata națională - instituție importantă a statului.....	7
Capitolul II. Procese și fenomene definitorii pentru evoluția armatelor naționale	10
1. Profesionalizarea armatei	10
2. Creșterea ponderii femeilor-militar din armată.....	15
3. Noile misiuni ale armatei naționale	20
4. Participarea la alianțe politico-militare	26
5. Elementele definitorii ale externalizării unor activități și servicii din armată	29
6. Transformarea armatei naționale- proces complex, multidimensional și de durată	32
Capitolul III. Viitorul armatelor naționale	37
1. Generalități.....	37
2. Structura de forțe a Armatei României posibilă în 2015	37
Concluzii și propuneri	39

Introducere

Statul național are menirea de a garanta și asigura securitatea cetățenilor săi. Aceasta presupune apărarea împotriva agresiunii militare externe venite din partea altui stat sau a unui grup de state ori a unei alianțe politico-militare, acordarea de sprijin populației în caz de calamități naturale, crearea condițiilor propice vieții și activității umane, prevenirea riscurilor și amenințărilor asimetrice. În realizarea acestor sarcini, statul apelează la toate instituțiile sale, precum și la organizații ale societății civile naționale, regionale și internaționale. Una dintre instituțiile frecvent chemate să contribuie, activ și responsabil, la îndeplinirea obiectivelor mai sus menționate este armata națională.

Armata reprezintă, în marea majoritatea a țărilor lumii, una dintre instituțiile importante ale statului. Ea este apreciată și percepută atât de către populație, cât și de opinia publică, de partidele politice și de societatea civilă ca o structură statală de încredere, care se comportă ca o purtătoare și o păstrătoare a unor înalte calități morale și civice, a unor tradiții naționale.

În același timp, ea este considerată atât de către autoritățile publice, cât și de populație ca un sprijin temeinic, la nevoie - calamități naturale, stări sociale critice sau de criză - atât pentru întreaga națiune, cât și pentru comunitățile locale.

Datorită impactului pe care îl au fenomenele și procesele sociale, economice, politice, culturale și militare, interne și internaționale, pe de o parte, și globalizarea și integrarea regională, pe de altă parte, armatele naționale cunosc ample fenomene și procese de schimbare, sub toate aspectele și pe toate planurile. Astfel, în ultimii ani ai secolului trecut și ai începutului veacului actual, se asistă la fenomene și procese cum ar fi: *trecerea de la armatele de masă și/sau mixte la cele de profesioniști; profesionalizarea armatelor naționale; feminizarea armatelor naționale; apariția de noi misiuni pentru armatele naționale; participarea la coaliții militare internaționale și integrarea în alianțe politico-militare; externalizarea unor activități și servicii din armată; transformarea armatelor naționale.*

Literatura de specialitate acordă, în ultima vreme, multă atenție așa-numitului *fenomen de privatizare a armatei*. Practic, aici se cer avute în vedere două aspecte distincte în ceea ce privește evoluția armatelor naționale. Mai întâi, se cuvine analizat fenomenul externalizării unor activități și servicii pe care până acum le realiza armata, prin forțe și mijloace proprii, atunci când avea în rândurile sale persoane ce efectuau serviciul militar obligatoriu. Acesta este un fenomen firesc, natural cerut de specificul armatei de profesioniști. Apoi, este vorba de apariția și funcționarea unor societăți private militarizate care oferă, la cerere și contra cost, diverse servicii în materie de apărare și de securitate.

Totodată, tendințele în evoluția omenirii, schimbările produse în mediul strategic internațional de securitate, apariția și dezvoltarea unor factori perturbatori ai dezvoltării durabile și buneii guvernări, a păcii și stabilității mondiale își pun amprenta pe tendințele de evoluție ale armatelor naționale.

Toate aceste fenomene și procese, atât din comunitatea mondială, cât și din cadrul armatelor naționale se cer cunoscute, prin intermediul studiilor științifice, pentru a se putea elabora strategii adecvate, cu întindere pe termen mediu și lung, de către factorii de decizie naționali, împreună cu organizațiile regionale și internaționale interguvernamentale, cu responsabilități în materie și susținute de organizații ale societății civile naționale, regionale și mondiale, cu preocupări în domeniu.

Cea mai mare parte a proceselor ce definesc evoluția armatelor naționale la începutul secolului XX sunt determinate preponderent de factorii interni - economici, politici, culturali, sociali. Deciziile factorului politic, susținute economic și social, se fac simțite și în materie de apărare și securitate națională. Desigur, militarii, armata, ca instituție a statului, se implică, activ și responsabil, în toate problemele ce privesc apărarea și securitatea națională, dar nu ei decid adoptarea unei soluții sau a alteia.

Este evident că, pe întregul parcurs al evoluției armatelor naționale, procesele și fenomenele pe care acestea le cunosc vor genera atât efecte pozitive, cât și consecințe mai puțin dorite, pe de o parte, pentru personalul instituției militare și, pe de altă parte, pentru întreaga societate. Răspunsul adecvat la aceste provocări trebuie să-l dea societatea în cadrul căreia ființează armata, ea fiind cea care știe

ce vrea să facă (care sunt obiectivele strategice, operaționale și tactice), cum (ce metode va folosi) și cu ce resurse (umane, materiale și financiare). În acest context, un rol important îl va juca statul național, care evoluează adaptându-și prerogativele la realitățile regionale și mondiale generate de fenomenele de integrare și globalizare.

Capitolul I. Armata națională - instituție importantă a statului

Statul, ca ansamblul instituțiilor în care puterea publică este supusă dreptului, are, pe lângă drepturi, și o serie de obligații față de cetățenii ce-l compun. Printre acestea din urmă se numără asigurarea condițiilor ca locuitorii săi să-și organizeze și să-și ducă viața și activitatea în deplină securitate. În acest context, statul asigură apărarea teritoriului național și, implicit, pe cetățenii săi împotriva oricărei agresiuni militare externe, dar și a pericolelor și amenințărilor diverse, asimetrice și simetrice apărute și derulate pe plan intern. De asemenea, statul acordă ajutor umanitar, în țară și în afara acesteia, în caz de calamități naturale sau accidente cu urmări grave, veghind, totodată, la respectarea ordinii sociale impuse prin norme legitime și legale.

Un rol important în îndeplinirea obligațiilor statului față de cetățenii săi îl joacă armata, ca instituție acreditată cu folosirea legitimă a forței. Practic, armata națională este formată din diferite organizații și mijloace militare pe care un stat le consacră punerii în practică a politicii sale de apărare și de securitate. Prin urmare, prima ei misiune este de a asigura securitatea statului, apărarea intereselor sale și protecția populației și teritoriilor vizavi de o amenințare externă. De altfel, pe durata a mai multor secole, armata națională a fost considerată ca încarnarea suveranității naționale și garantul independenței naționale, al unității și integrității sale teritoriale.

În același timp, armata participă atât la apărarea colectivă a membrilor alianței politico-militare din care face parte, cât și la îndeplinirea unor misiuni diferite - *misiuni umanitare, misiuni de menținere și impunere a păcii, de reconstrucție postconflict* - de regulă, în afara teritoriului național. Prin îndeplinirea acestor sarcini

complexe, multidimensionale și permanente, instituția militară realizează și funcții sociale în societate punându-și în valoare rolul încredințat și responsabilitățile asumate.

Atât datorită naturii și conținutului misiunilor încredințate, cât și a manierei în care le aduce la îndeplinire, armata se bucură de un statut înalt și joacă un rol important în societatea în care ființează.

De regulă, armata națională poate fi de masă/mixtă sau de profesioniști. Armata de masă are în rândurile sale persoane (cele mai multe) ce execută serviciul militar obligatoriu și militari de carieră - ofițeri, subofițeri -, care vin de bunăvoie în armată. La rândul său, armata mixtă este formată atât din voluntari, cât și din conșcripți, în proporții diferite. Armata de profesioniști este formată numai din voluntari, adică tineri și tinere ce au venit benevol pentru a îmbrățișa profesia de militar (militari de carieră și militari angajați pe bază de contract).

În scopul exercitării rolului prescris de Constituția țării și de legile referitoare la apărarea și securitatea națională, armata unui stat este organizată, de regulă, pe trei mari categorii de forțe: forțele terestre (cele mai numeroase ca efective); forțele aeriene și forțele navale. La rândul lor, aceste forțe pot fi completate prin rezerve constituite fie din civili voluntari având o formare specifică, fie din foști conșcripți. Rezerviștii sunt chemați pentru misiuni speciale sau în caz de criză. În România, „Armata este subordonată exclusiv voinței poporului pentru garantarea suveranității, a independenței și a unității statului, a integrității teritoriale a țării și a democrației constituționale”¹. La îndeplinirea acestor misiuni veghează Parlamentul, Președinția, Guvernul și societatea civilă.

În statul de drept, controlul politic asupra forțelor armate se exercită, în general, prin intermediul unui minister al apărării. Categoriile de forțe armate ale unei țări sunt mai mult sau mai puțin independente în domeniul lor de întrebuintare (uscat, apă, aer), dar, din ce în ce mai mult, ele se integrează într-o organizație interarme responsabilă cu conducerea operațiilor, a coerenței mijloacelor și acoperind un anumit număr de servicii comune (sănătate, învățământ militar, sisteme de informație și de comandament, infrastructuri).

¹ Cf. **Constituția României**, București, Regia Autonomă Monitorul Oficial, 2003, p. 66.

Fiecare categorie de forțe își păstrează însă prerogativele în materie de pregătire și de disponibilitate a forțelor. În ultimii ani au apărut modificări de esență, adesea de o manieră consistentă, în ceea ce privește statutul și rolul armatei naționale în societate, resursele repartizate și raporturile pe care le întreține cu mediul civil pe teritoriul național, precum și angajarea unor structuri militare, ca parte a unor alianțe sau coaliții militare internaționale, în operațiuni externe. În același timp, misiunile armatei naționale au fost, cel puțin în Europa, transformate prin dispariția amenințării masive de odinioară asupra teritoriului și intereselor strategice vitale ale statelor continentului. Apoi, după Războiul Rece, armatele au trecut la îndeplinirea simultană a unor operațiuni de menținere, restabilire și consolidare a păcii în Bosnia, în Albania, în Kosovo. În fine, transformările endogene (turnura neoliberală, raționalizarea alegerilor bugetare) au indus o nouă cerere de profesionalizare (suprimarea conscripției și trecerea la armata de profesioniști), ce antrenează ștergerea legăturii directe a armatei cu națiunea, referință centrală care definea rolul instituției și sensul angajamentului în jocul exercitării profesiei de militar. În lumina informațiilor sociologiei militare, transformările endogene și exogene cunoscute de armatele naționale după Războiul Rece au condus la: o profundă *reformulare* a statutului și rolului lor în sânul societăților democratice, *redefinirea* inserției instituției militare în comunitatea națională, *amplificarea* influenței societății asupra identității militare. Evoluția conceptului de securitate după Războiul Rece nu a rămas fără consecințe pentru armatele din lumea întreagă. Militarii au fost investiți cu noi misiuni și trebuie să își îndeplinească și funcțiile tradiționale. Astăzi, armatele din lumea întreagă sunt însărcinate cel mai adesea cu următoarele misiuni: garantarea independenței, suveranității și a teritoriului statului sau, mai general, a cetățenilor săi, misiuni internaționale de menținere sau de instaurare a păcii, ajutor umanitar în caz de catastrofă naturală și/sau tehnologică, precum și în cazul civililor afectați de pe urma unor conflicte armate locale sau regionale, sarcini de securitate internă (asistența forțelor de poliție, cu scopul de a menține ordinea în cazurile excepționale în care ea este destabilizată). Intervenția militară în acest tip de domeniu variază de la o țară la alta, în funcție de legile naționale și de percepția pe care țara o are despre securitate și exercitarea funcției sociale.

Capitolul II. Procese și fenomene definitorii pentru evoluția armatelor naționale

1. Profesionalizarea armatei

Profesionalizarea armatei este un proces complex, multidimensional, de lungă durată și cu efecte diferite, sub aspectul naturii lor. Acest proces presupune transformări profunde la nivelul organizării, dotării cu armament și tehnică de luptă moderne, instruirii și activității organismului militar, schimbări acompaniate de implicațiile corespunzătoare în raporturile dintre armată și societate (societatea politică, societatea civilă, instituții ale statului), precum și în diverse compartimente ale vieții sociale. Ea nu se reduce doar la eliminarea conscripției ca unica metodă de recrutare a militarilor în termen, ci presupune: *ridicarea* continuă a nivelului *calificării profesionale*, atât a militarilor de carieră (ofițeri, maiștri militari și subofițeri), cât și a militarilor angajați pe bază de contract, o *înaltă specializare*, în consens cu exigențele funcției și postului ocupate în organigramă, precum și cu caracteristicile tehnice ale aparatului militar și mijloacelor de luptă, *implicarea activă și responsabilă* a personalului, pe toată durata serviciului militar, în tot ceea ce face subunitatea sau unitatea în care este încadrat, *respectarea legilor țării* și a celorlalte acte normative care reglementează activitatea militară desfășurată de către întregul efectiv, atât în țară, cât și în afara acesteia, *asigurarea compatibilității* dintre militarii români și cei din armatele celorlalte state membre NATO, *adoptarea de către Armata României a unei structuri organizatorice flexibile, suple și modulare* cerută de participarea activă și responsabilă la executarea de misiuni în afara teritoriului național, în cadrul unor coaliții militare internaționale sub egida ONU, NATO sau UE.

Profesionalizarea Armatei României reprezintă o necesitate obiectivă stringentă. Printre motivele unei asemenea importante opțiuni politico-militare se numără: *realizarea* cu succes a *reformei* din armată și derularea procesului de transformare a instituției militare, *înfăptuirea cerințelor unor tratate și convenții* internaționale la care România este parte, *calitatea României de stat membru NATO și al UE, înzestrarea armatei* cu echipamente militare și tehnică de

luptă moderne, *eficiența și eficacitatea* în acțiunea militară, *considerente demografice; democratizarea societății românești, caracteristicile și tendințele* de evoluție ale mediului de securitate național, regional și global, *transformarea armatelor statelor* membre ale Alianței Nord-Atlantice și a acesteia din urmă (proces aflat *derulare*).

Profesionalizarea armatei are un profund impact atât asupra acestei instituții, cât și a societății în general. Efectele sale se pot face simțite la mai multe niveluri. Printre acestea se află: **nivelul instituțional**. Acesta se referă la tot ceea ce privește resursa umană, adică recrutarea, gestionarea carierei, reconversia și statutul militarilor; **nivelul organizațional**. El privește reorganizarea dispozitivului de apărare pe ansamblul teritoriului național, dar și caracteristicile esențiale ale unităților militare. Acum, accentul este pus pe suplețea, pe caracterul interarme și modularitatea structurilor militare; **nivelul identitar**. El definește locul armatei în cadrul național, evoluția profesiei militare și natura misiunilor. În acest context, pe lângă misiunile tradiționale (apărarea suveranității, independenței, unității și integrității teritoriale naționale și a cetățenilor săi), tot mai frecvent se execută misiuni noi (misiuni de menținere, restabilire sau impunere a păcii, misiuni umanitare, misiuni de combatere a terorismului internațional – așa-numitele operațiuni de stabilitate și sprijin); **nivelul operațional**. Acesta vizează menținerea sau ameliorarea capacității operaționale a armatei în condițiile îndeplinirii tot mai des a unor misiuni în afara teritoriului național². În plus, accentul se pune, cu tot mai mare insistență, pe crearea unor structuri militare proiectabile la mari distanțe de teritoriul național (acolo unde interesele strategice ale țării o impun) și disponibile permanent pentru a îndeplini diferite misiuni încredințate de către cei în drept.

Profesionalizarea Armatei României are un impact semnificativ asupra raporturilor sale cu societatea. Acesta se va manifesta pe toate planurile, adică organizațional, uman, material, normativ, informațional și financiar. De aceea se poate afirma că

² Vezi Nicole FOUILLEUL, *Entre professionnalité traditionnelle et professionnalisation en cours: la cohésion dans les troupes de marine*, <http://www.c2sd.gsa.defense.gouv.fr/>

profesionalizarea apare ca o constrângere pentru armată, care trebuie să deruleze acest proces în condițiile menținerii capacității operaționale. Cu toate acestea, instituția militară a găsit în ea însăși resursele pentru a duce la bun sfârșit o operație ce venea să bulverseze obiceiuri înrădăcinate de numeroși ani și la care unii militari erau reticenți. Într-un peisaj de constrângere bugetară și de evoluție a doctrinei, ea a știut să-și ducă la bun sfârșit reorganizarea, păstrându-și nealterată întreaga capacitate operațională.

Respectiva evoluție nu s-a făcut fără temeri reziduale perceptibile. Acestea din urmă privesc controlul civil și democratic al armatei, creșterea numărului de voluntari și organizarea rezervei, care își schimbă natura, cu abandonul conșcripției și care are nevoie de timp pentru a penetra mentalul colectiv și țesătura economică a națiunii.

În proiectarea, planificarea, conducerea și derularea procesului de profesionalizare a armatei s-a ținut seama de posibilitățile economiei naționale de a-l susține, de nevoia menținerii capacității de îndeplinire adecvată a tuturor misiunilor încredințate și de dificultățile întâlnite de țările care, înaintea României, au optat pentru o armată de profesioniști. Totodată, pe timpul derulării procesului de profesionalizare au apărut probleme noi, cum ar fi: angajarea militarilor pe bază de contract, care, treptat, au luat locul militarilor în termen, proveniți prin conșcripție, reconversia celor disponibilizați, pregătirea și participarea la misiuni în afara teritoriului național, îndeplinirea cerințelor integrării în structurile euro-atlantice. O miză majoră se degajă din acest tablou: cel al redefinirii legăturii între societate și armata sa. Această legătură, asigurată în parte prin conșcripție, trebuie de acum înainte să se fondeze pe o noile valori: definirea unei doctrine clare și ușor de înțeles față de noile amenințări, calitatea de membru NATO și al UE a României, o colaborare strânsă cu celelalte instituții cu sarcini în domeniul apărării și securității naționale și cu organizații ale societății civile.

Practic, impactul profesionalizării s-a manifestat prin: *reducerea efectivelor*. Prin profesionalizare, efectivele tuturor categoriilor de forțe armate s-au diminuat semnificativ, iar în cadrul acestora cele mai afectate au fost forțele terestre. De aici au apărut probleme noi, cum ar fi: reconversia celor disponibilizați, angajarea

unor militari profesioniști în locul celor proveniți din conscripție, elaborarea de noi acte normative specifice noilor condiții de activitate și nu numai; *constrângerile noilor condiții de folosire*. Reducându-se treptat numărul militarilor conscripți, care puteau și erau folosiți și la alte activități decât cele strict militare, unitățile și subunitățile s-au văzut nevoite să găsească soluții adecvate. Acum, militarii angajați pe bază de contract, pe lângă faptul că sunt mai puțin numeroși decât militarii în termen, nu pot fi folosiți la rezolvarea altor sarcini decât cele specifice postului pe care sunt încadrați. Ei au alt statut decât militarii în termen și sarcini clar definite pe care le pot îndeplini în unitate. De aceea, în ultimul timp, s-a recurs tot mai frecvent la externalizarea unor servicii și activități din armată; *redefinirea locului și rolului rezervelor*. Trecându-se de la o armată de masă/mixtă la o armată de profesioniști se schimbă datele și în domeniul locului și rolului rezervelor. Această rezervă se cere mult mai riguros definită, stabilită, pregătită și angajată în executarea a diverse misiuni în țară și în afara acesteia; *gestionarea noilor resurse*. În condițiile trecerii la armata de profesioniști și în actualul context internațional, resursele alocate, prin bugetul apărării, au diferit ca volum față de perioada armatei de masă. În plus, cheltuielile de personal au crescut, la fel și cele de dotare/modernizare a mijloacelor de luptă, iar integrarea în NATO și îndeplinirea unor misiuni în afara frontierelor naționale de către structuri militare românești au avut și vor avea și ele costurile lor. De aici, necesitatea gestionării atente și conform planificării a resurselor puse la dispoziție de către societate. Se cuvine menționat faptul că profesionalizarea nu constă într-o simplă înlocuire a unui număr de militari conscripți cu militari angajați pe bază de contract, ci impune o serie de măsuri complexe, strâns legate de natura și conținutul misiunilor ce se încredințează armatei de către organele abilitate ale statului. Începând cu anul 2007, se renunță la serviciul militar obligatoriu pe timp de pace în țara noastră, ceea ce marchează trecerea de la armata mixtă la armata de profesioniști. În acest context, se poate spune că profesionalizarea armatei pune două provocări principale, și anume: *cea a resurselor umane* și *cea a sensului misiunilor instituției militare*. Succesul profesionalizării nu este măsurabil decât pe termen lung. Este vorba mai întâi de a ști dacă, de-a lungul anilor, nevoile categoriilor de forțe ale armatei în

resurse umane ar putea fi satisfăcute, calitativ și cantitativ. Într-adevăr, se poate observa că țările care ne-au precedat pe această cale, în primul rând SUA și Marea Britanie, cunosc astăzi serioase dificultăți în ceea ce privește recrutarea de personal militar și fidelizarea acestuia. Experiențele mai recente ale Spaniei, Franței și Italiei și Olandei confirmă această constatare³.

Problematica resurselor umane poate să se abordeze în termeni de flux. Astfel, armata se confruntă cu următoarele aspecte principale: *recrutarea, fidelizarea și reconversia efectivelor* militare, îndeosebi a militarilor angajați pe bază de contract. Aceste activități sunt interdependente și complexe. Deși, în prezent, *recrutarea* nu pune probleme deosebite, pe viitor se pot ivi unele dificultăți și în România, datorită: absenței opiniilor despre armată a celor care au efectuat stagiul militar obligatoriu și a unei oferte de serviciu mai bune din partea întreprinderilor civile. Prima dificultate se poate contracara printr-o mai bună comunicare între instituția militară și societate, iar cea de a doua prin oferte atractive din partea armatei și un contact mai bun cu comunitățile umane în care unitățile militare au locația.

Fidelizarea celor recrutați, adică menținerea lor un timp cât mai îndelungat în armată, după expirarea primului contract, este dependentă de o serie de factori obiectivi și subiectivi. De fapt, recrutarea și fidelizarea efectivelor sunt strâns legate, iar fluxul de intrare și cel de ieșire sunt interdependente. Astfel, un flux de ieșire excesiv poate crea sau accentua o situație de penurie de personal, iar un flux de ieșire insuficient riscă, afectând perspectivele în carieră, să aibă un impact negativ asupra recrutării. Pentru a atrage și a păstra în cadrul armatei personalul de calitate de care ea are nevoie, este absolut necesar de a-i oferi acestuia condiții materiale satisfăcătoare și în special: remunerație competitivă cu cea din sectorul civil, perspective de carieră vizibile și motivante, completate prin posibilități de reconversie adaptate fiecărei categorii de militari, condiții de muncă bune și în consens cu normele unei societăți moderne. Actuala situație regională și internațională nu mai este

³ Vezi Jean JOANA, Andy SMITH, *Professionnalisation des armées et gestion de la ressource humaine. Politiques et acteurs en Europe (Espagne, France, Italie, Pays-Bas)*, <http://www.c2sd.gsa.defense.gouv.fr/>

caracterizată prin existența unui pericol accentuat al unei agresiuni militare împotriva țării noastre din partea altui stat sau a unei alianțe politico-militare. În acest context, sensul misiunilor armatei pare schimbat față de perioada Războiului Rece. Acum, se vorbește despre misiuni umanitare, misiuni de impunere/menținere a păcii, forțe de interpunere. Totuși, profesia militară are o anumită specificitate, ea este un răspuns adecvat al societății la violența individuală și colectivă. Acest răspuns presupune ca acela care îl dă să se bucure de legitimitate, de competențe legale și să evolueze în acord cu spiritul vremurilor în care acționează.

2. Creșterea ponderii femeilor-militar din armată

Creșterea ponderii femeilor-militar din armată sau „feminizarea armatei”, cum îl numesc unii autori străini, reprezintă un proces complex, ce caracterizează evoluția armatelor naționale din statele democratice ale lumii, după 1990. Acest proces a fost declanșat de societatea democratică în care ființează instituția militară care a pus în practică principiul egalității între sexe. Pe de altă parte, creșterea ponderii femeilor-militar din armată constituie o dimensiune majoră a reformei instituției militare. Ea are loc împreună cu celelalte mutații multidimensionale produse în armată. În acest sens, se pot aminti: renunțarea la conscripție, reducerea personalului armatelor naționale (din care o proporție semnificativă era constituită din militari de carieră), scăderea bugetului destinat apărării, reorientarea politicilor strategice externe și interne, modificarea procedurilor de concertare a eforturilor naționale destinate apărării și securității, dezvoltarea controlului gestionării instituției militare (de fapt, a tuturor resurselor puse la dispoziție de societate), o organizare mai suplă a armatei în întregul său, dar și a categoriilor de forțe armate, schimbări profunde în natura și conținutul misiunilor armatei (încep să prevaleze misiunile împotriva amenințărilor asimetrice, cele destinate ajutorului umanitar și de stabilitate).

O femeie, ca să reușească în cariera militară, trebuie, în mod necesar, să se integreze complet în instituția militară. O simplă adaptare la mediul militar este insuficientă pentru a accede la funcții și grade superioare în armată.

Devenind ofițer, subofițer sau militar angajat cu contract, femeia dobândește un dublu statut și anume: *statutul de militar (profesional) și statutul de muncă (angajat)*.

Statutul se materializează prin rolurile pe care fiecare militar le îndeplinește atât în interiorul instituției militare, cât și în afara acesteia. De aceea, a munci în armată nu exclude ideea unei dezvoltări personale, a constituirii unui capital de experiență identificabilă în exterior. În prezent, armata seamănă cu o mare întreprindere. Această evoluție conduce la manifestarea unei dimensiuni participative ce devine esențială în exercitarea unei profesii bazată pe obediență, pe acceptarea conștientă, voluntară și responsabilă a valorilor, principiilor și normelor militare. Atunci când raportul de autoritate, de comandă ierarhic rămâne pilonul central al edificiului instituțional, cererea de angajare formulată cum apare în criteriile de recrutare, ca și adeziunea implicită a celor care au calitatea de militari se face în jurul valorilor specifice armatei.

Până la finele deceniului '90, prezența feminină în cadrul forțelor armate constituia o raritate în cele mai multe armate naționale. Acum, aproape toate aceste instituții integrează un număr crescut de femei și, față de această nouă stare de lucruri, cei în drept caută să înțeleagă motivația, condițiile și modul lor de integrare, în vederea luării măsurilor adecvate ameliorării situației (vezi Anexa nr. 1).

De asemenea, în timp ce sunt țări ce acceptă femei pe posturi de luptă, alte state nu o fac. La fel, unele țări trimit femei în misiuni în afara teritoriului național, câteodată nu departe de „foc”, alte țări nu o fac. În fine, rata de feminizare a forțelor armate este destul de variabilă de la o țară la alta.

Sporirea numărului femeilor care au ales profesia militară este considerată ca un tip de legătură între armată și societatea căreia aceasta din urmă aparține. Apropierea privilegiată a femeii de armată este deci „societală”, altfel spus, societatea a determinat armata să primească în rândurile sale femeii, în calitate de militari. Astăzi, se pot întâlni femei ofițer, subofițer și militari sub contract în cadrul tuturor categoriilor de forțe armate. De exemplu, în Armata Franței, în 2004, femeile ofițer reprezentau 8,4% din totalul ofițerilor, 11%

din totalul subofițerilor și 15% din rândul militarilor angajați cu contract⁴.

Totuși, dincolo de specificitatea națională, forțele armate ale statelor membre ale Alianței Nord-Atlantice, de exemplu, ilustrează realități organizaționale, structurale sau strategice, destul de asemănătoare. Astfel, cu excepția Germaniei, toate forțele armate ale statelor membre NATO sunt armate de voluntari, pentru care perioada deschisă odată cu sfârșitul Războiului Rece marchează o nouă etapă de dezvoltare și afirmare, mai ales că misiunile pe care sunt chemate să le îndeplinească se multiplică și se diversifică semnificativ.

În fine, noul context strategic implică din partea forțelor armate un înalt nivel de disponibilitate și eficacitate operațională, capacitate ridicată de gestionare a situațiilor de criză și de ducere la bun sfârșit a operațiunilor de luptă. De aici, nevoia unor efective militare temeinic formate profesional, puternic motivate și oricând disponibile pentru îndeplinirea unor misiuni de luptă, inclusiv în afara teritoriului național. Aceste exigențe îi privesc pe toți militarii, indiferent de sex, grad, rasă sau religie. În armatele statelor lumii ponderea femeilor militari este diferită. În Anexa nr.1 este prezentată succint proporția de femei din armatele statelor membre NATO.

Se pare că patru factori explică, în lumea occidentală, sporirea numărului de femei-militar din armată. Pe de o parte, societatea împinge la recunoașterea rolului însemnat al femeilor în mediile profesionale. Pe de altă parte, femeile-militar cer o ameliorare a perspectivelor lor în carieră. Apoi, valorizarea forței fizice, altădată esențială în armată, cedează locul din ce în ce mai mult stăpânirii tehnologiei, ceea ce favorizează femeile. În fine, noile generații de conducători politici ai statelor europene sunt favorabile inserției femeilor în armată.

Aceasta nu înseamnă că femeile nu se confruntă cu probleme în cariera militară. În primul rând, ele cunosc dificultăți pentru a promova, dincolo de anumite niveluri ierarhice. Excluderea de la ocuparea posturilor de luptă, în unele țări, este un astfel de exemplu, care face ca anumiți specialiști să vorbească de discriminare sexuală,

⁴ Frédéric CHARILLON, *Les femmes militaires dans l'armée françaises*, <http://www.defense.gouv.fr/p.1>.

într-o lume militară care valorizează mereu o cultură a virilității și a luptei. În același timp, femeile se regăsesc într-o situație în care ele sunt împărțite între, pe de o parte, identitatea lor personală și socială, și, pe de altă parte, identitatea lor profesională (militară). Obligate să se adapteze sau să facă concesii, ele integrează cultura militară mai mult decât o pot îmbogăți prin caracteristici personale novatoare.

Rezistența masculină la creșterea numărului femeilor-militar din armată rămâne puternică. Printre argumentele avansate în acest sens, se pot cita următoarele: *prezența femeilor umbrește eficacitatea și atmosfera ce domnește în armată*. De fapt, aici, este vorba mai mult de prejudecăți, mentalități și cutume decât de motive serioase; *prezența femeilor-militar din armată ar da opiniei iluzia unei „pacificări” a profesiei militare* când, în realitate, este vorba de violență și de război. În același timp, există riscul ca opinia publică, care se pare nu este pregătită, să reacționeze puternic negativ la pierderile de femei în luptă. Cu toate acestea, influența feminină există și acționează în direcția transformării modalităților de conducere și a relației de autoritate în armată.

Depășind rezistența privind accesarea lor la funcții și grade militare, femeile se integrează tot mai mult în armată, își fac din profesia militară o carieră de succes. De exemplu, în Armata Franței, în 2004, erau aproape 44.000 de femei militari. Recrutarea lor reprezintă 23% din totalul recrutărilor militare. Cu o rată de feminizare superioară (12%), Franța este pe primul loc între armatele europene și aproape de nivelul SUA (15%)⁵.

Se cuvine menționat că integrarea femeilor în mediul militar a fost una progresivă. Astăzi, femeile sunt din ce în ce mai numeroase în funcțiile operaționale. Ele sunt prezente în toate categoriile ierarhice și aproape în toate formațiunile. Totuși, ele sunt inegal reprezentate în unele funcții ierarhice. Aceste disparități se explică prin motive istorice, de timp (durata derulării carierei, de regulă, mai scurtă decât a bărbaților), rațiuni sociologice, de efectele compoziției socio-demografice a populației feminine. Într-adevăr, integrarea mai mult sau mai puțin rapidă a femeilor în armată, ridicarea de restricții privind funcțiile lor au un impact asupra ratelor

⁵ Cf. *Regards sur les femmes militaires*, Observatoire social de la défense, janvier 2005, <http://www.defense.gouv.fr>

de feminizare a fiecărei armate, a diferitelor specialități și categorii ierarhice. Dacă se consideră categoria ierarhică, se notează o mai redusă prezență a femeilor pe măsură ce crește nivelul ierarhic. Astfel, în cazul Franței, femeile reprezintă 17,6% dintre militarii de rând, 11% dintre subofițeri și 7,7% din totalul ofițerilor și doar 4% dintre ofițeri de rang superior⁶. Practic, femeile nu au avut timp să urce într-un număr semnificativ în funcții la toate eșaloanele ierarhiei militare. Accesul lor la profesia militară este destul de recentă. Pe de altă parte, femeile au tendința de a părăsi instituția mult mai devreme decât bărbații, ceea ce are o incidență asupra piramidei gradelor. Astfel, femeile, ca regulă generală, au mai puțină vechime în serviciu decât omologii lor masculini. De altfel, oricare ar fi categoria ierarhică, femeile rămân cel mai puțin timp în instituție, populația feminină se reînnoiește mai repede. Aceasta contribuie la „întinerirea” piramidei vârstelor femeilor. Astfel, alegerea carierelor diferite (recrutare, durată a serviciului) explică în parte diferențele de vârstă și de vechime dintre femei și bărbați.

În privința numărului de femei ce ocupă funcții de mare responsabilitate, acestea rămân încă cantitativ foarte limitate. De altfel, pentru a accede la responsabilități superioare, militarii trebuie nu numai să treacă succesiv prin diferite funcții, ci să parcurgă diferite forme de învățământ militar superior. Or, puține femei acum au studii militare superioare, atât din motive independente de voința lor, cât și din rațiuni subiective. În fața acestui deficit de studii, se poate emite ipoteza că femeile-militar întâmpină aceleași dificultăți ca și femeile din mediul civil chemate să ocupe posturi cu responsabilitate superioară, aceasta, în principal, datorită dorinței lor de a realiza un echilibru optim între cariera militară și viața de familie. În România, femeile au avut acces la funcții și grade militare încă de prin anii 1970, când serviciul militar era obligatoriu pentru toate tinerele și toți tinerii apti fizic și psihic, care reușeau la admiterea într-o instituție de învățământ superior. Astfel, pentru a exista personalul militar adecvat acestui scop, a fost școlarizat un număr de femei pentru a deveni ofițeri. Treptat, numărul acestora a crescut și au început să ocupe funcții în domeniul administrativ și logistic, în învățământul militar. După 1990 s-au deschis larg porțile

⁶ Ibidem, pp. 74-84.

armatei pentru femei. Astfel, toate instituțiile de învățământ militar, de la colegiile militare liceale la academiile categoriilor de forțe armate, au avut locuri pentru fete. În plus, femeile se pot angaja și ca militari pe bază de contract. Totodată, ele au acces la aproape toate funcțiile și specialitățile militare, ceea ce le permite să participe la toată gama de misiuni actuale ale Armatei României.

Analiza datelor din Anexa nr. 1 probează faptul că: *creșterea ponderii femeilor-militar* este un proces ireversibil pentru toate armatele naționale menționate; *rata de feminizare a armatei* diferă de la o țară la alta, în funcție de tradiții, obiceiuri, mentalități și istorie națională; *accederea femeilor-militar* la funcții de mare responsabilitate și grade superioare în armată pare a fi dependentă de nivelul de dezvoltare democratică a respectivei societăți; *rata de feminizare a armatei* pare a fi influențată și de gradul de dezvoltare economică a țării, respectiv de posibilitatea găsirii unui loc de muncă apreciat de femei drept compatibil cu structura lor fizică și psihică, cu statutul lor de soție și de mamă.

3. Noile misiuni ale armatei naționale

În esență, toate misiunile armatei naționale decurg din rolul său social atribuit și recunoscut de societatea în care ea ființează. În acest context, „misiunile armatei”, ca realitate unanim acceptată, se pot defini atât în sens larg, cât și în sens restrâns. *În sens larg*, prin misiune a armatei se înțelege ansamblul de activități și acțiuni diverse, ca natură și conținut (concepție, organizare, conducere, desfășurare, învățământ – exerciții, antrenamente, aplicații tactice, trageri cu armamentul de infanterie, trageri de luptă), reglementate juridic (legi, hotărâri de guvern, ordine ale ministrului Apărării, dispoziții, instrucțiuni, regulamente), organizate, conduse și derulate în cadrul instituției militare, în calitatea sa de componentă importantă a statului de drept, în vederea îndeplinirii obiectivelor legale stabilite de societate.

În sens restrâns, misiunea armatei constituie un mesaj, de regulă, scris și fundamentat legal, adresat de o structură ierarhică superioară uneia subordonate, pentru a declanșa o acțiune, în mod obligatoriu și necondiționat. Sub aspect juridic, îndeplinirea sa ad

litteram absolvă de orice răspundere pe executant (persoană, grup uman sau structură militară), pentru efectele produse. De asemenea, prin acest termen (misiune) se poate înțelege și „exprimarea clară și precisă a acțiunii ce urmează a fi îndeplinită și a scopului urmărit”⁷.

Potrivit criteriului „*natura misiunilor armatei*”, acestea din urmă se pot clasifica în *misiuni militare* și *misiuni nonmilitare*. Din prima categorie fac parte: 1) apărarea teritoriului național în fața oricărei agresiuni militare; 2) participarea armatei naționale la alianțe și cadre de cooperare în materie de apărare (NATO) sau de securitate colectivă (ONU și UE) și de cooperare (OSCE); 3) contribuția militară în vederea menținerii păcii și stabilității internaționale.

Misiunile nonmilitare includ o paletă largă de activități și acțiuni executate atât independent (adică sub comandă națională) de structuri militare naționale, cât și de structuri militare multinaționale. Printre acestea se află: *misiunile umanitare*; *misiunile de observare* în zone relativ instabile din punct de vedere militar, politic și social; *misiuni de reconstrucție a armatelor unor state* ce pășesc pe calea dezvoltării democratice; *diplomația militară*.

Deși armata îndeplinește *misiuni umanitare*, atât pe teritoriul național, cât și în afara acestuia, totuși, nu sunt specifice acestei instituții. Evenimentele din Somalia și din fosta Iugoslavie, de exemplu, au arătat un angajament sporit al armatei în misiuni cu caracter umanitar, ceea ce este ceva relativ nou și suscită unele precizări. De fapt, armata participă la acțiuni pur umanitare, în mod deosebit, în cazul unor catastrofe naturale. Misiunea armatei este să lupte împotriva instabilității și să asigure securitatea necesară ONG-urilor ce au ca activitate specifică ajutorul umanitar. Activitățile cu caracter umanitar nu corespund vocației armatei și nici mijloacelor de care ea dispune.⁸

Practic, armata se poate implica în acordarea ajutorului cu caracter umanitar, în afara teritoriului național, pe trei direcții principale și anume: 1) instituția militară, prin capacitatea sa de reacție rapidă, de organizare și de autoapărare, poate să asigure

⁷ **Glossaire interarmées des termes et expressions relatifs à l'emploi opérationnel des forces**, București, Editura AISM, 2002, p. 33.

⁸ Vezi Jacques LANXADE, *Le rôle de l'armée dans l'action humanitaire*, <http://Xpassion.polytechnique.org/article/Xp7lanxa.html>

libertatea de acțiune a forțelor angajate în acordarea ajutorului umanitar și menținerea perimetrului de securitate, precum și să protejeze culoarele umanitare; 2) punerea la dispoziția ONG-urilor, angajate în activități umanitare, a infrastructurii pe care o posedă, în special, mijloacele de comunicație și de transport; 3) serviciul medical al armatei poate, prin personalul de specialitate de care dispune și în spitalele de campanie proprii, să acorde ajutorul calificat necesar populației civile traumatizate. Totuși, armata participă la activități de ajutor umanitar numai atunci când nu o poate face altcineva. Aceasta întrucât acest tip de misiuni pune o serie de probleme în procesul de îndeplinire. Printre dificultățile executării acestora se numără și următoarele: **a)** misiunile umanitare nu sunt riguros definite; **b)** imprecizia mandatului poate da loc la interpretări diferite pe teren. Granița dintre asistența umanitară și menținerea păcii, în prezent, este tot mai vagă; **c)** armata nu dispune în structura sa de o unitate specializată în acordarea ajutorului umanitar. Este drept, polyvalența militarului îi permite acestuia să acorde un ajutor umanitar, dar nu o face decât atunci când nu există altcineva care o poate face. Probabil, în viitor, având în vedere ponderea sporită a misiunilor umanitare ce se cer îndeplinite de diferite structuri militare naționale sau multinaționale, se vor crea unități specializate capabile să îndeplinească, cu profesionalism, astfel de sarcini; **d)** costurile acestor misiuni (cine le plătește și din ce fonduri). Practic, armata consumă din propriul buget atunci când participă la acțiuni umanitare, iar acesta, în mai toate statele, este unul atent elaborat și cu destinații foarte riguros definite; **e)** ajutorul umanitar comportă o parte aleatoare, în sensul că poate da roade în unele regiuni, iar în altele să se dovedească mai puțin eficace; **f)** ajutorul umanitar nu poate fi decât temporar. El trebuie urmat de un consistent ajutor economic și politic pentru a-l face eficace și semnificativ pentru stabilizarea regiunii respective. În acest context, armata ar fi chemată să prevină crizele care ar putea pune în pericol echilibrul realizat prin ajutorul umanitar acordat.

După 1990 a sporit acest tip de misiuni, ca număr, comunitatea internațională nemairămânând indiferentă la suferințele oamenilor aflați, fără voia lor, prinși într-un conflict armat sau

catastrofă naturală⁹. *Misiunile de observator militar* în diferite zone ale lumii se execută, de către cadre militare aparținând Armatei României, în strictă conformitate cu mandatul încredințat de organizația internațională și/sau regională sub egida căreia se desfășoară activitatea de supraveghere. De regulă, în asemenea misiuni sunt selecționați ofițeri care îndeplinesc cumulativ cerințele impuse de către organizatorul misiunii. Aceștia iau parte la executarea misiunii împreună cu militari ai altor armate și numai pe durata stabilită. Practic, ei observă dacă se respectă acordurile încheiate între părțile aflate anterior în conflict, iar constatările le raportează celor care gestionează criza respectivă. *Misiunile de reconstrucție a armatei* unor state ce au ales calea dezvoltării democratice se execută sub mandatul unor organizații internaționale (ONU, NATO) și se referă la sprijinul uman (consilieri și instructori militari), material (armament, muniție, tehnică de luptă). Un asemenea tip de misiune îndeplinește Armata României în Afganistan.

Diplomația militară reprezintă o altă modalitate de executare a unor misiuni de către armata unui stat. Ea constă într-un ansamblu de activități și acțiuni efectuate de instituția militară, atât în țară, cât și peste hotare, pe baza unor tratate și acorduri bilaterale sau multilaterale încheiate cu diferite state, cu scopul de a spori încrederea și cunoașterea reciprocă, precum și pentru întărirea securității zonale, regionale și globale. Altfel spus, diplomația militară reprezintă un ansamblu de mijloace puse în mișcare într-o manieră sinergică între politica de apărare și politica externă, în vederea prevenirii și rezolvării conflictelor. Printre aceste activități se numără: 1) susținerea negocierilor și aplicarea acordurilor de control sau de reducere a armelor convenționale, nucleare, biologice, chimice, ca măsuri de încredere și de securitate; 2) activități de educație, de consiliere și de asistență a forțelor armate ale altor țări; 3) participarea la activități din cadrul Parteneriatului pentru Pace, ale NATO, ca și implicarea în acțiuni conduse de ONU și OSCE; 4) vizite de delegații militare; 5) organizarea în comun de exerciții

⁹ Vezi Hubert Jean-Pierre THOMAS (coordonator), *Métamorphose des missions? Le soldat et les armées dans les nouveaux contextes d'interventions*, <http://www.C2sd.sga.defense.gouv.fr/>

militare, aplicații tactice; 6) activitatea atașărilor militari, reprezentanților și membrilor echipelor de legătură.

O analiză atentă a principalelor misiuni pe care orice armată națională este în drept să le îndeplinească și, de fapt, le îndeplinește evidențiază tendința producerii unor schimbări de substanță în evoluția lor. Aceste transformări, li se poate spune chiar mutații, având în vedere ponderea și amploarea lor în totalul misiunilor pe care armatele naționale le execută astăzi, sunt tot mai evidente și se datorează, printre altele, caracteristicilor actuale ale mediului strategic de securitate. În principal, este vorba, cel puțin pentru Europa, de reducerea semnificativă a pericolului unei agresiuni militare externe asupra unui stat european de vreun stat sau coaliție militară. De asemenea, dispariția sistemului comunist din Europa și a URSS, dizolvarea Pactului de la Varșovia au făcut ca lumea, astăzi, să arate altfel față de perioada de dinainte de 1990.

Pericolele și amenințările cu care se confruntă, în prezent, omenirea sunt de natură preponderent asimetrică. Printre aceste riscuri și amenințări se numără: terorismul internațional, proliferarea armelor de distrugere în masă, conflictele armate locale, statele eșuate (state în care guvernul aflat la putere nu este în măsură să mențină ordinea socială și să protejeze viețile și bunurile oamenilor), crima organizată (trafic de droguri, ființe umane, armament, spălare de bani, corupție), migrațiunea ilegală. Răspunsul dat de statele democratice ale lumii acestor riscuri și amenințări implică și participarea activă a forțelor lor armate, în mod individual și/sau în cadrul unor Alianțe politico-militare sau Coaliții militare internaționale, întotdeauna, sub egida ONU.

Prin urmare, noile misiuni ale armatelor sunt larg influențate de aceste riscuri și amenințări care pun tot mai mult în pericol, în ultimă instanță, viețile oamenilor. Printre misiunile noi ale armatelor se numără *intervenția militară a comunității internaționale în zonele de conflict armat* în care se produc pierderi de vieți omenești. În acest sens, se pot aminti intervențiile cu scop umanitar din Ruanda, Somalia, Liberia. Practica a dovedit că intervențiile umanitaro-militare sunt periculoase. Ele pot genera efecte perverse. De aceea, se impune definirea riguroasă a ceea ce trebuie făcut și să nu se lanseze fără o justificare temeinică în astfel de operațiuni. Atunci când un stat trimite trupe în conflicte de acest tip, contextul este extrem de riscant

și pericolul de a amplifica conflictul este foarte mare. În acest sens, un exemplu îl constituie războiul din Irak dus de coaliția militară internațională împotriva terorismului internațional. Tendința actuală, de sporire a frecvenței acestui tip de misiune (operațiunile de menținere a păcii ale ONU și-au văzut numărul de căști albastre multiplicându-se de șapte ori în cinci ani și bugetul lor crescând de cinci ori), nu pare să se inverseze¹⁰. Se constată că tot mai mult comunitatea internațională dorește să impună, fie și prin forță, un anumit tip de ordine mondială.

Unul dintre principalele roluri ale misiunilor de menținere a păcii este să găsească sau să faciliteze o soluție a conflictelor. „Menținerea păcii este o operație ce implică personal militar, dar fără drept de aplicare a forței sau a puterii, stabilite de Națiunile Unite pentru a ajuta la menținerea sau restaurarea păcii în locurile în care sunt conflicte”¹¹. Elementul esențial în afirmația aceasta este conflictul. Se știe că forțele ONU de menținere a păcii (căștile albastre) trebuie să intervină în situații de conflict armat. În plus, misiunile ONU privesc conflictele interne și depășesc cadrul de operațiuni de menținere a păcii tradiționale ce constau în supervizarea unei încetări a focului, cu acordul beligeranților. În aceste noi misiuni, cadrul de contact joacă rolul principal. El constă atât în motivarea și conducerea militarilor, așa cum a făcut-o mereu în operațiunile militare anterioare, cât și în calitatea de expert în soluționarea conflictelor. Acest statut de expert în soluționarea conflictelor este cerut de: profunde schimbări care au survenit în natura conflictelor internaționale și, prin rigoare, în misiunile pentru pace de câțiva ani; faptul că, în prezent, negocierea părților aflate în conflict este graduală, în sensul că începe pe teren, la cele mai mici niveluri și se continuă până la cel mai înalt nivel; faptul că pentru a fi în măsură să comunici, să-ți menții credibilitatea și să interacționezi eficient cu proprii colaboratori și cu beligeranții, cadrul de contact trebuie să aibă o grilă de interpretare care să-ți permită, între altele, să înțelegi ce este un conflict armat, rolul jucat de prejudecăți într-un astfel de conflict la nivelul percepției celor implicați, consecințele lui și, în fine, modurile de rezolvare ale conflictelor.

¹⁰ Ibidem, p.20.

¹¹ Ibidem, p.96.

Se cuvine observat că operațiunile în favoarea păcii și dreptului internațional iau forme multiple, chiar dacă ele sunt uneori grupate sub apelativul „operațiuni de stabilitate și sprijin”, precizia în definirea misiunii acordate nu constituie caracteristica lor comună. Misiunile generale trebuie să fie reformulate, pe etape succesive, pentru a conduce la acțiuni elementare care trebuie să corespundă sau să încerce să se apropie de abilitatea formată militarilor însărcinați să ducă aceste tip de operații externe. Totodată, executarea acestor misiuni particulare poate induce dezvoltarea unor efecte perverse: pe de o parte, dezvățând unitățile militare să lupte și transformându-le în forțe de securitate și, pe de altă parte, aceasta consacrand mijloace financiare și umane care se vor adresa tot mai puțin pregătirii misiunilor legate direct de interesele vitale ale națiunii. Analiza resurselor financiare și umane consumate pentru misiuni umanitare și de menținere a păcii pune în evidență factorii limitativi în dezvoltarea unor asemenea misiuni.

O nouă misiune a armatei naționale o constituie participarea activă la lupta împotriva terorismului internațional, de regulă, în afara teritoriului național. Constituirea coaliției militare internaționale de luptă împotriva terorismului internațional, care a declanșat războiul din 2003 din Irak, reprezintă un astfel de exemplu de nouă misiune. Este adevărat că și o asemenea misiune se execută tot cu mandat ONU pentru a fi legitimă. Ea are drept țel protejarea statelor ce pot deveni „ținte” ale grupărilor teroriste internaționale și prezervarea intereselor lor vitale. Și România participă la această coaliție militară internațională, cu diferite structuri militare de luptă și de altă natură (informații, protecție NBC).

4. Participarea la alianțe politico-militare

Dobândirea de către o țară a statutului de stat membru al unei alianțe militare reprezintă un alt proces caracteristic evoluției armatelor naționale după încetarea Războiului Rece. Aceasta întrucât alianța militară internațională este un acord ce unește statele în interesul comun de a descuraja și/sau opri amenințarea unui inamic pentru a salva pacea. Potrivit dreptului internațional, orice stat are dreptul de a face alianțe militare cu alte state sau să rămână neutru. O

alianță militară internațională poate fi descrisă prin intermediul a două elemente: *doctrina și funcția îndeplinită*. Doctrina comună este fundamentul pe care se susține orice alianță militară. Aceasta instaurează organizarea unui sistem de forțe și precizează condițiile utilizării forței militare. De fapt, doctrina privește motivul alianței, ea este în mod normal axată pe elementul militar: să se apere împotriva unui inamic comun, dar, de asemenea, este susținută și de elemente politice, economice. De exemplu, NATO are o doctrină cu numeroase dimensiuni: *militară* - „apărarea păcii și securității”, dar și o dimensiune *politică* - „sprijin mutual în respingerea oricărei agresiuni militare externe”, una *economică* - „dezvoltarea stabilității [...] buneii stări” (articolul 2 din Tratatul Atlanticului de Nord). În ceea ce privește funcțiile unei alianțe, acestea pot fi multiple: elaborarea politicilor comune, o diviziune a muncii ce favorizează o anume specializare a forțelor, standardizarea armamentelor, controlul armamentelor. Este clar că o alianță singură nu garantează membrilor săi nonagresiunea militară. Totuși, alianța instaurează relații între membrii săi ce garantează nonatacul militar și care favorizează pacea între ei.

O alianță militară internațională o reprezintă NATO. Această organizație a fost creată la 4 aprilie 1949, la Washington și avea ca misiune apărarea colectivă a țărilor membre împotriva unei agresiuni militare externe. Esența Tratatului de la Washington o reprezintă articolul 5, care prevede că atacarea unui stat membru echivalează cu atacarea Alianței și ca atare și riposta este pe măsură. După 1990, NATO a intrat într-un amplu și profund proces de transformare sub toate aspectele - *strategic, doctrinar, organizațional, acțional și nu numai*.

Un prim pas important a fost făcut în 1994 prin crearea Parteneriatului pentru Pace, care își propune participarea statelor nemembre ale NATO la un nou și vast program de cooperare în domeniul securității. În acest context, se cuvine menționat faptul că România, în 1994, a devenit membru al Parteneriatului pentru Pace, participând activ la toate manifestările interne și externe ale acestuia.

Un al doilea pas semnificativ în transformarea Alianței Nord-Atlantice l-a reprezentat procesul de lărgire a acestei organizații politico-militare, prin primirea de noi membri. În primăvara anului 2004, România a devenit membru cu drepturi și obligații depline al

NATO. Calitatea de membru al NATO aduce cu sine atât drepturi (de exemplu, apărarea colectivă, garanția de securitate), cât și obligații pentru fiecare stat, potrivit prevederilor Tratatului de la Washington (1949). Prin definiție, Alianța Nord-Atlantice este o organizație politico-militară menită să asigure apărarea statelor membre în cazul unei agresiuni militare externe din partea altui stat sau grup de state. Prin urmare, vecinătatea sa semnifică stabilitate și garanția unei protecții credibile împotriva unor pericole și amenințări la adresa statelor membre. Apartenența la NATO oferă garanții pentru stabilitatea societății românești, ceea ce constituie una dintre principalele circumstanțe favorabile derulării programelor profunde de modernizare a țării noastre și a reprezentat, în opinia noastră, un argument serios în acceptarea candidaturii României pentru Uniunea Europeană. În același timp, în cadrul Alianței Nord-Atlantice, se poate vorbi de un transfer de „putere” și „autoritate” de la organizație către statele ce o compun, în sensul că apartenența unei țări la NATO descurajează alt stat sau grup de state să o atace cu mijloace militare.

În al treilea rând, NATO a început colaborarea cu Rusia în domeniul asigurării securității internaționale și nu numai.

În al patrulea rând, Alianța a încheiat parteneriate cu diverse state (de exemplu, cu Ucraina), în vederea implicării acestora în asigurarea securității zonale și internaționale.

În fine, Alianța Nord-Atlantice a început să se implice tot mai mult și mai consistent în soluționarea crizelor și conflictelor și în afara spațiului euro-atlantic. NATO este acum un actor nonstatal important, care se implică tot mai activ în garantarea și asigurarea securității atât în spațiul euro-atlantic, cât și în alte zone unde ONU apreciază că sunt încălcate prevederile Cartei sale în ceea ce privește drepturile fundamentale ale omului. România, ca stat membru al NATO, își îndeplinește sistematic și consecvent obligațiile asumate. De aceea, armata sa cunoaște un profund proces de transformare devenind compatibilă cu armatele celorlalte state membre. Prezența unor structuri militare românești în diferite teatre de operațiuni, de exemplu, în Irak, în Afganistan reprezintă materializarea obligațiilor asumate de statul român în calitatea sa de membru al Alianței Nord-Atlantice.

5. Elementele defnitorii ale externalizării unor activități și servicii din armată

Externalizarea se cere percepută ca un proces complex, continuu și perfectibil. În acest sens, ea prezintă următoarele elemente caracteristice: a) definirea nevoilor apărării utilizând instrumentele existente; b) descrierea corectă a obligațiilor actorilor implicați. De regulă, cumpărătorii caută să obțină garanția efectuării activității contractate, la parametri calitativi și prețul de cost avantajoase, iar vânzătorii vor să se asigure că vor primi banii pentru serviciile prestate. De aici, apare fie o supraevaluare a costurilor, fie oferte ieftine, dar fără viitor¹²; c) flexibilitatea actorilor implicați într-un contract sau altul de prestări de servicii. Altfel spus, contractul trebuie să permită evoluția ascendentă a relațiilor dintre cei doi parteneri pentru a avea un viitor cert¹³; d) profesionalizarea persoanelor care se ocupă de externalizarea unor activități și servicii din Ministerul Apărării; e) evoluția delegărilor de semnătură pentru „cumpărarea de servicii”.

Mai întâi, externalizarea nu se rezumă la înlocuirea conscripților care au dispărut odată cu profesionalizarea armatei. Apoi, ea trebuie să devină un mod de gestionare și de funcționare a Ministerului Apărării. În condițiile integrării euro-atlantice și europene a României, bugetul pentru apărare se impune a fi gestionat cu foarte multă atenție, atât datorită valorii sale concrete, cât și a participării unor structuri militare la executarea unor misiuni în afara teritoriului național¹⁴.

De aceea, externalizarea unor servicii din domeniul apărării trebuie să fie rezultatul unei analize minuțioase, pertinente și responsabile efectuate de factorii de decizie militari și civili. Numai după aceea se va întocmi o listă cu ce activități și servicii din armată se pot externaliza. De menționat că folosirea exclusivă a criteriului

¹² *Perspectives d'externalisation en France*, http://institut-esprit-service.fr/actes_defense.pdf, p.18.

¹³ *35 de ani, vârsta medie în Forțele Aeriene*, <http://www.presamil.ro/OM/2005/21/06.htm>

¹⁴ **Legea 42/2004, privind participarea forțelor armate la misiuni în afara teritoriului statului român.**

economic nu este suficientă ca argument într-un astfel de demers. Este de așteptat ca rezultatul externalizării să fie de o calitate ridicată și la un cost mai mic decât cele pe care armata le-ar obține efectuând singură respectiva activitate sau serviciu. De asemenea, externalizarea se înscrie într-o perspectivă strategică, adică ea se încredințează unui actor specializat pentru o perioadă de câțiva ani, specificându-se obligativitatea menținerii calității și a costului serviciilor contractate. În acest mod, se asigură continuitatea raporturilor contractuale și există garanția obținerii la termen a serviciului cumpărat.

Totodată, externalizarea implică un parteneriat. Relația dintre actorii externalizării trebuie să se definească prin inovație, flexibilitate și feed-back, întrucât numai astfel se oferă o perspectivă de perenitate a parteneriatului și de evoluție a profesiilor și competențelor colaboratorilor. În acest context, cunoștințele împărtășite de organizații și de profesii, în respectul culturii fiecăruia, permit să se organizeze mai bine schimburile pentru a îmbogăți prestația și a beneficia de competențele fiecărui partener.

În același timp, externalizarea necesită un angajament contractual clar și echilibrat. Aceasta pentru că ea se bazează pe un contract ce angajează partenerii pe termen lung luând în calcul obligațiile de răspuns adecvat și adaptabilitatea fiecăruia.

Contractul de serviciu multianual clarifică împărțirea rolurilor și a responsabilităților, prevede evoluția posibilă a prestațiilor, mai ales în cadrul specific al operațiilor externe, modalitățile de fixare a prețurilor și de apreciere a rezultatelor, confidențialitatea informației, clauzele de penalități și de conflicte de interese, condițiile de transferabilitate.

O altă caracteristică a externalizării o constituie faptul că aceasta pune omul în centrul demersului. De aici, rolul sporit al comunicării, dialogului, formării unei culturi specifice, permanentizării relațiilor dintre parteneri și evoluției profesionale, prin dezvoltarea continuă a competențelor actorilor implicați.

Succesul externalizării este legat intrinsec de o organizare suplă, care pune într-o relație de feed-back pe client și pe prestatorul

de servicii. Practic, externalizarea a cunoscut un avânt considerabil odată cu extinderea profesionalizării armatelor naționale¹⁵.

Externalizarea va cunoaște o dinamică alertă în ceea ce privește domeniul apărării naționale, prin apelul atât la întreprinderi publice, cât și din sectorul privat, capabile să ofere serviciile cerute de armată pentru îndeplinirea unor funcții și nu a unor sarcini. De aici, necesitatea elaborării de către structurile competente din armată a unei cartee a externalizării și a unui ghid de derulare a celei dintâi.

Totodată, datorită interacțiunii dintre externalizare și structurile din armată ce realizează această activitate, trebuie să existe un schimb continuu de informații și un dialog sincer între actorii implicați, pe temeiul unor reglementări juridice riguroase. În acest mod, se vor asigura perenitatea și evoluția contractelor încheiate între structuri din armată și societăți din sectoarele public și privat, precum și eliminarea suspiciunilor de corupție. Viitorul externalizării, ca proces și mod de funcționare a Ministerului Apărării, se va baza pe formarea și dezvoltarea unei culturi specifice acesteia. Militarii sunt obișnuiți cu o cultură de comandament. Astfel, atunci când un responsabil detectează o nevoie de ordin care permite satisfacerea sa. Odată cu externalizarea se intră în contact cu cultura contractului, care nu permite totul imediat și fără dialogul necesar.

De fapt, cultura externalizării este indispensabilă pentru asigurarea managementului uman al schimbărilor produse în organizarea și funcționarea Armatei. Externalizarea este o tendință ireversibilă în actualul context creat de fenomenul globalizării și de procesul integrării regionale. Ea va face în continuare parte din componentele procesului de transformare a Armatei României, deoarece oferă posibilitatea îndeplinirii misiunilor constituționale ale acestei instituții în limita fondurilor alocate de societate pentru apărare. Recursul la externalizare corespunde necesității de centrare pe esența profesiei și căutarea surselor de economii. Acestea pot fi obținute raționalizând organizațiile și structurile, îndeosebi întărind colaborarea reciproc avantajoasă a Ministerului Apărării cu alte ministere și colectivități care îi pot satisface unele nevoi de funcționare optimă.

¹⁵ Philippe LEYMARIE, *Défenses européennes en voie d'externalisation*, <http://www.monde-diplomatique.fr/>

6. Transformarea armatei naționale - proces complex, multidimensional și de durată

Transformarea reprezintă, fără îndoială, cel mai complex proces ce are loc, în prezent, în armatele naționale. De aceea, din punct de vedere conceptual, transformarea se poate defini în două sensuri: larg și restrâns. În *sens larg*, transformarea apare ca rezultanta tuturor fenomenelor și proceselor ce marchează evoluția armatelor naționale acum. Este vorba de: trecerea de la armata de masă/mixtă la armata de profesioniști; reforma instituției militare; profesionalizarea armatei; creșterea ponderii femeilor-militar din armată; apariția unor misiuni noi ale forțelor armate; procesul integrării armatelor naționale în organizații politico-militare; fenomenul externalizării unor activități și servicii din armată.

Toate aceste procese și fenomene sunt interdependente, fiecare fiind succesiv, la un moment dat, dominant, în raport cu celelalte. De fapt, se poate vorbi de o înlănțuire a acestor fenomene și procese, de o dependență a unuia de celălalt și de un țel unic și anume „edificarea” unei armate moderne, caracterizată prin flexibilitate, suplețe, dinamism, modularitate și motivație intrinsecă, superioară, a întregului personal, militar și civil. Altfel spus, o armată capabilă să răspundă prompt, oportun și eficace tuturor provocărilor simetrice și asimetrice la adresa apărării și securității naționale și nu numai.

În *sens restrâns*, transformarea este procesul prin care se urmărește realizarea unor forțe armate moderne, suple, modulare, flexibile, permanent disponibile pentru executarea de misiuni diverse în orice parte a lumii, complet profesionalizate și proiectabile în orice teatru de operațiuni, acolo unde interesele naționale strategice o impun¹⁶.

Dacă în perioada Războiului Rece forțele armate erau organizate și pregătite să înfrunte un inamic cunoscut, din timp studiat și într-un teatru știut, astăzi, situația este cu totul alta. În prezent, dominante sunt amenințările de securitate asimetrice cum ar fi: terorismul internațional, folosirea armelor de distrugere în masă, atacuri și ambuscade, atacuri sinucigașe, conflicte interetnice,

¹⁶ Vezi Anexa nr.3, Principii de transformare a forțelor armate.

genocide etc. Acum, armatele se confruntă cu un alt tip de inamic, mai mult sau mai puțin cunoscut și care, se pare, are de cele mai multe ori inițiativa. De aici, nevoia reformării sistemului de apărare și securitate al tuturor statelor democratice, îndeosebi a celor ex-comuniste.

În acest context, se cuvine menționat faptul că România se confruntă și ea cu problema adaptării sistemului său de apărare și securitate la noile condiții oferite de mediul de securitate regional și mondial, dar și de respectarea statutului său de stat membru al Alianței Nord - Atlantice. De aceea, cei în drept au elaborat chiar o strategie de transformare a armatei¹⁷. Practic, țara noastră acționează în direcția transformării apărării sale într-un sistem compatibil cu cel al celorlalte state membre NATO și cu noile misiuni ce-i revin în cadrul Alianței. Acest proces presupune activități complexe, temeinic fundamentate economic, politic și militar în următoarele domenii:

1) *controlul democratic*. Acesta privește conducerea de către guvern a activității militare și supervizarea guvernului și armatei de către parlament. Controlul democratic conferă militarilor responsabilitatea de a forma civili în treburile militare în cadrul guvernului, parlamentului și al media. Pe de altă parte, acest control presupune ca înalții funcționari civili să fie gata să „învețe” despre armată și specificul activității sale, pentru ca civilii și militarii să poată colabora eficace. De asemenea, controlul democratic semnifică o bună împărțire a responsabilității între persoane și instituții, precizează că Statul Major General abandonează anumite responsabilități autorităților civile. În același timp, civililor competenți le revine rolul de a reprezenta militarii în conflictele politice. Controlul democratic este un proces cu dublu sens între armată și societate și nu un simplu mijloc pentru oamenii politici de a impune legea militarilor. Trebuie evitată apariția și dezvoltarea unei atitudini ostile între civili și militari. Nu este deloc productiv dacă autoritățile civile consideră forțele armate ca elemente periculoase ce trebuie puse la respect. De aceea, instituțiile guvernamentale civile trebuie să acorde atenție armatei, respectul și finanțarea ei, pentru a face să se nască încrederea mutuală și acest interes comun necesare

¹⁷ Vezi **Strategia de transformare a Armatei României până în 2015**, SMG, București, 2005 (proiect).

reglementării oricărei probleme. Esența acestei simbioze este responsabilitatea armatei: armata este responsabilă în fața guvernului, guvernul este responsabil în fața armatei și parlamentului, și parlamentul este responsabil în fața poporului. Totuși, fricțiunile născute din conflictele de interese între armată și guvernul civil sunt perfect normale. Ele sunt chiar salutare în sistemul militar al țării și mecanismele sale politice. Totodată, ele trebuie să fie atenuate și diminuate, atât cât este posibil, pentru a evita transformarea lor în obstacole în calea comunicării dintre militari și civili și ai îndeplinirii misiunilor constituționale;

2) *relațiile civili-militari*. Ele includ raporturile dintre armată și guvern, ca și relațiile dintre armată și societate. Bunele relații civili-militari se cer înțelese în dublu sens. Militarii trebuie să contribuie la formarea atitudinii pozitive a populației civile față de ea și cel mai bun instrument în acest scop este constituit de media.

Fundamentul relațiilor civili-militari îl constituie cunoașterea riguroasă de către fiecare din părțile implicate a statutului deținut în societate și intrarea în rolul corespunzător. Deciziile politice privind apărarea și securitatea națională le iau oamenii politici și nu militarii. Aceștia din urmă sunt folosiți ca experți, ca specialiști de către oamenii politici. Ei au obligația de a respecta și aplica întocmai deciziile politice;

3) *reforma apărării*. Aceasta cuprinde restructurarea forțelor armate în așa fel încât să se reflecte nevoile de apărare ale unui stat independent și transformarea psihologiei militare, astfel ca aceasta să fie compatibilă cu funcționarea armatei într-o societate democratică. Acest din urmă factor, foarte important, este adesea neglijat¹⁸.

O democrație are nevoie de o armată competentă ce se bucură de sprijinul complet și necondiționat al populației. În ceea ce privește reforma apărării, ea nu cere doar o restructurare tehnică, ci și schimbări de atitudine în cadrul forțelor armate, atât față de propria activitate și elemente componente, cât și față de societate (instituții ale statului, populație, organizații ale societății civile).

¹⁸ Vezi Chris DONNELLY (Conseiller spécial de l'OTAN aux affaires d'Europe centrale et orientale), *La réorganisation de la défense et les nouvelles démocraties: quelques suggestions*, <http://www.nato.int/home.htm>

Unul din principalele obiective ale reformei apărării este de a adapta forțele armate pentru ca ele să fie în măsură să răspundă amenințărilor percepute. Experiența dobândită de țările membre NATO în cursul acestui proces au permis acumularea de prețioase cunoștințe ce interesează țările partenere și aliate.

Reforma apărării prezintă avantaje de o importanță fundamentală pentru adaptarea politicilor și misiunilor de apărare, ca și a structurilor de forțe.

Totuși, consecințele sociale, economice, politice și legăturile de securitate care urmează pe termen scurt sunt dificil de gestionat. Aceasta atinge nu doar structura forțelor armate și sistemul de conducere, de control, de telecomunicații și de informații, dar și personalul, familiile lor, regiunea în care ele trăiesc.

Personalul militar își poate pierde serviciul, materialul militar excedentar trebuie transformat în vederea utilizării civile sau în întregime distrus, bazele militare închise și industriile de apărare restructurate. Atunci când activitatea locală depinde strâns de prezența unei baze militare sau de industria de apărare, unele regiuni cunosc grave dificultăți economice.

De aceea, guvernele și decidenții politici trebuie să găsească mijloacele de a gestiona schimbările radicale generate de acest proces în contextul unui mediu internațional complex și în evoluție rapidă. Noi provocări, ca terorismul, conflictele și rivalitățile etnice în sânul aceluiași stat, reprezintă totdeauna o amenințare semnificativă pentru regiunea euro-atlantică. Instituțiile apărării în ansamblul lor trebuie să ia măsuri pentru a putea dispune de forțele armate într-un format adaptat, dotate cu echipamente și antrenate și capabile să facă față la orice forme de amenințări ale secolului XXI pentru securitate.

Astăzi, Armata României se află în derularea unui complex și multidimensional proces de transformare, pe toate planurile¹⁹. Pe de altă parte, statutul țării noastre, de stat membru NATO, accentuează acest proces și determină adoptarea unor măsuri adecvate scopului Alianței Nord-Atlantice.

Totodată, integrarea europeană a României și fenomenul globalizării actualizează concurența în toate sectoarele de activitate umană, inclusiv în cel al apărării. De aceea, se observă tendința

atingerii rezultatului scontat în orice activitate, în condițiile unei eficiențe economice ridicate. O consecință a acestei situații o reprezintă externalizarea unor activități și servicii din toate domeniile activității, inclusiv din cel al apărării.

Externalizarea nu se improvizează. Ea se concepe, organizează și se desfășoară potrivit unei strategii și legislații adecvate în sfera prestării serviciilor. În același timp, externalizarea pretinde ca fiecare parte implicată, adică prestatorul de servicii și clientul, să-și joace corect și continuu rolul asumat prin contract. Organizarea externalizării trebuie să fie foarte riguroasă și necesită suplute, evoluție, transparență, proximitate și feed-back.

Odată cu renunțarea la conscripție și profesionalizarea armatei, externalizarea, ca mod de gestionare și de funcționare a Ministerului Apărării, devine din ce în ce mai importantă. În acest context, nu trebuie uitat faptul că personalul militar și civil din armată este destul de costisitor. Prin urmare, în contextul bunei utilizări a resurselor, se impune ca acest personal să fie folosit la executarea sarcinilor specifice a posturilor și funcțiilor pe care este încadrat și nu pentru cele care nu țin de profesia lor.

¹⁹ Gândirea militară românească, nr.3/2006, pp. 11-22.

Capitolul III. Viitorul armatelor naționale

1. Generalități

Armata națională, în calitate de instituție a statului ce are legitimitatea folosirii forței în îndeplinirea misiunilor constituționale încredințate, va continua să existe și în următorii ani. Este drept, prognoze pe o perioadă mare de timp, de exemplu, peste 50 de ani de aici încolo, nu se pot emite decât de către diletanți, atunci când se descrie viitorul armatei naționale. Aceasta întrucât evoluția instituției militare este determinată de o paletă largă de factori interni și externi, de natură diversă - economică, socială, politică, militară, tehnologică, demografică și de mediu. Printre aceștia se numără și următorii: *mutațiile produse în mediul strategic de securitate internațional și în mediul de securitate european, intensificarea amenințărilor asimetrice la adresa securității, NATO își lărgeste rolul asumându-și noi responsabilități, statele est și central-europene se integrează în NATO și aderă la UE; pericolul unei agresiuni militare pe continentul european este redusă*. Ca urmare a trecerii succesive și, uneori, chiar simultane a armatei prin procese și fenomene cum sunt cele succint analizate mai sus, instituția militară ajunge să se definească prin: modernitate, mobilitate, flexibilitate, modularitate, disponibilitate, profesionalism, interoperabilitate, competență și polivalență²⁰. Aceste caracteristici se înscriu într-un spectru larg de dimensiuni, printre care se numără și următoarele: umană, psihosocială, socială, organizațională, materială, culturală, militară, politică, normativă.

2. Structura de forțe a Armatei României posibilă în 2015

În prezent, România dispune de forțe terestre, de forțe aeriene și de forțe navale. Această structură a forțelor se va menține și în perspectiva anilor 2015. Practic, Armata României are în compunerea

²⁰ Vezi dr. Mircea MUREȘAN (coordonator), **Raporturile dintre armată și societate în contextul integrării României în NATO și aderării la Uniunea Europeană**, București, Editura UNAp „Carol I”, 2007, cap. II.

sa: *forțe sub comanda NATO; forțe destinate NATO și UE, forțe nominalizate pentru NATO și alte forțe pentru NATO, forțe de generare și regenerare, instituții de învățământ și instrucție, alte structuri*. În acest fel, costurile pentru apărare se mențin la un nivel acceptabil pentru contribuabili, fapt ce se va reflecta în atitudinile favorabile exprimate de opinia publică și de mass-media față de instituția militară și activitatea specifică a acesteia. În același timp, o asemenea structură a forței va permite țării noastre să fie tot timpul în măsură să-și îndeplinească atât obligațiile asumate față de Alianța Nord-Atlantică, cât și față de alte organizații internaționale, regionale și coaliții.

O altă măsură, ce ține de procesul transformării Armatei României, o reprezintă structura stabilită pe categorii de forțe a fi realizată în 2015. Aceasta structură va arăta astfel: *Forțele Terestre* vor reprezenta 55,46%, din care cele destinate NATO vor avea o pondere de 45%; *Forțele Aeriene* vor reprezenta 13,88%, din care cele destinate NATO vor avea o pondere de 2,5%; *Forțele Navale* vor reprezenta 8,84%, din care cele destinate NATO vor avea o pondere de 9,4%²¹. Ponderile diferite ce vor reveni fiecărei structuri de forțe probează importanța ce se va acorda Forțelor Terestre, atât pentru îndeplinirea misiunilor în interiorul țării, cât și în afara acesteia.

De asemenea, este posibil ca factorii de decizie politico-militară să adopte măsuri de reducere a efectivelor armatei în 2015, comparativ cu situația din 2006. O astfel de măsură s-ar justifica prin profesionalizarea completă a efectivelor militare, pe de o parte, și printr-o mai bună înzestrare a unităților și marilor unități cu armament și tehnică de luptă moderne, pe de altă parte. Este evident că reducerea de personal va afecta cel mai mult Forțele Terestre pentru că ele dispun de cele mai numeroase efective, pe de o parte, și tot în cadrul lor, în 2006, erau cei mai mulți militari în termen, adică proveniți din conscripție, pe de altă parte.

²¹ **Strategia de transformare a Armatei României până în 2015**, SMG, București, 2005 (proiect).

Concluzii și propuneri

Armatele naționale, în calitatea lor de instituții ale statului, vor continua să existe atât timp cât vor fi prezente riscurile și amenințările la adresa apărării și securității naționale, regionale și mondiale. Ele vor continua procesul transformării lor, pe toate palierele - organizațional, uman, normativ, material, doctrinar - și la toate nivelurile - strategic, operațional și tactic - din necesitatea adaptării flexibile și adecvate la noile caracteristici ale mediului de securitate și la dezvoltarea riscurilor și amenințărilor de securitate.

O dimensiune importantă a complexului proces de transformare a armatelor naționale o va constitui externalizarea unor activități și servicii către instituții private specializate. Privatizarea armatelor, așa cum este ea prezentată în dezbaterile internaționale, nu va afecta statutul deținut și rolurile asumate de către armatele naționale în domeniul apărării și securității de riscurile și amenințările simetrice și asimetrice.

Statul național, ca garant al securității și apărării cetățenilor săi, nu va renunța la un instrument eficace, loial și, mai presus de toate, acceptat de populație pentru a apela la serviciile unor firme private armate. Motivele ar putea fi multe și suficiente pentru a susține necesitatea continuării existenței armatei naționale. Printre acestea un rol esențial îl reprezintă controlul democratic al societății asupra armatei sale. Societățile militarizate private funcționează contra cost.

Deci, cine are bani sau oferă alte garanții materiale convingătoare se poate bucura de serviciile acestora. Prin urmare, marea masă a cetățenilor unui stat nu ar putea cumpăra serviciile unor asemenea societăți. Ca atare, soluția optimă de garantare pentru toată populația unui stat a securității și apărării ei, împotriva riscurilor și amenințărilor simetrice și asimetrice, o reprezintă armata națională.

Evident că o asemenea traiectorie va cunoaște și evoluția Armatei României în anii viitori. Totuși, studierea impactului externalizării unor activități și servicii din armată asupra relației dintre instituția militară și societatea în care aceasta ființează ar putea constitui tema unei *teze de doctorat* în Universitatea Națională de Apărare „Carol I”. De asemenea, într-o *lucrare de masterat* din

UNAp s-ar putea aborda tema: „Opinia publică din România și participarea unor structuri militare românești la misiuni în afara teritoriului național”.

În același timp, având în vedere noile misiuni ale Armatei României („...contribuie la apărarea colectivă în sistemele de alianță militară și participă la acțiuni privind menținerea sau restabilirea păcii”²²). Factorii de decizie politică și militară din țara noastră ar trebuie să analizeze: 1) posibilitatea constituirii unor structuri militare, de valoarea unui batalion, care să dispună de tehnica adecvată și de personalul necesar executării unor misiuni umanitare, în caz de urgențe - alunecări de teren, cutremure de pământ, inundații, în țară și în afara acesteia; 2) varianta constituirii unei rezerve de personal, formată din voluntari, pentru structurile militare românești ce vor executa misiuni în afara teritoriului național, prin crearea unui centru de pregătire a lor.

²² Cf. Art.118, **Constituția României**, București, Regia Autonomă Monitorul oficial, p.66.

Anexa nr. 1

Proporția femeilor-militari în armatele unor state²³

Date Țări	Populație (milioane)	Forțe armate	Proporția de femei din armată
Belgia	10,3	42.400	8,2
Marea Britanie	59,8	207.680	8,8
Danemarca	5,4	21.564	5,0
Germania	83,3	190.570	5,2
Franța	59,3	350.447	12,8
Grecia	10,1	159.000	10,0
Spania	40,1	111.700	10,5
Portugalia	10,1	35.747	8,8
Italia	57,7	321.621	0,5
Canada	31,4	60.546	12,4
SUA	280,6	1.435.658	15,0
R. Cehă	10,3	30.470	12,3
Turcia	67,3	699.500	0,1
Țările de Jos	16,1	51.900	8,6
Norvegia	4,5	-	6,3
Luxemburg	0,4	810	6,0
Polonia	38,6	150.000	0,5
Ungaria	10,1	42.000	10,0
Estonia	1,4	-	-
Letonia	2,3	4.048	17,8
Lituania	3,5	-	-
Slovenia	2,0	6.642	19,2
Slovacia	5,4	13.031	6,0
România	22,4	95.000	4,0
Bulgaria	8,0	50.400	4,2

²³ Adaptat după Katia SORIN, *Des femmes militaires en Occident, quels enseignements pour la France?*, <http://www.c2sd.sga.defense.gouv.fr/>

Anexa nr. 2

Posturi deschise femeilor-militar²⁴

În fiecare țară sunt menționate posturile pe care le pot ocupa femeile în armată. Astfel, se pot stabili diferite grupe, clasificate conform importanței restricțiilor făcute personalului feminin:

- toate posturile deschise: Belgia, Danemarca, Germania, Italia, Polonia, Ungaria, Canada, România;
- toate posturile deschise, cu excepția celor de comando: Norvegia;
- toate posturile, cu excepția trupelor de luptă și de submarine: Marea Britanie, Turcia, SUA;
- toate posturile, cu excepția submarinelor și corpurilor marinei: Olanda;
- doar în serviciul de sănătate, de transmisiuni și unități de susținere: R. Cehă.

²⁴ Cf. Observatoire de la Feminisation, <http://www/defense.gouv.fr/>

Anexa nr. 3

Principiile transformării armatei²⁵

1. Identitatea națională a forțelor armate. Militarii nu trebuie să se identifice doar cu profesia și unitatea în care lucrează, ci să se considere ca aparținând unei națiuni anume.

2. Concentrarea pe comandament. În virtutea acestui principiu, trebuie un lanț de comandă distinct, fără echivoc, ce integrează adoptarea deciziilor strategice, operaționale și tactice și separând net funcțiile de execuție de cele de stat major.

3. Drepturile, îndatoririle și responsabilitățile comandanților. Comandanții trebuie să fie bine informați despre drepturile, îndatoririle și responsabilitățile lor. Astfel, ei își vor putea informa colaboratorii și subordonații când le vor da ordine.

4. Concentrarea pe operațiuni. Operațiunile și susținerea operațională prevalează peste toate activitățile, mai ales pe plan strategic, unde prioritățile Ministerului Apărării, organismelor și forțelor armate se întâlnesc.

5. Conducerea misiunilor. Conducerea misiunilor privește, în esență, execuția dinamică și descentralizată a operațiunilor. Ea este ghidată de explicația clară și înțelegerea intenției comandantului și prevede un evantai de puteri discreționare, până la cel mai de jos eșalon, pe câmpul de luptă.

6. Integrarea forțelor permanente, cu rezerva și civilii. Pentru a trage cea mai bună parte posibilă din competențele și experiența tuturor eșaloanelor, trebuie integrați mai mult membrii forțelor permanente cu rezerva, precum și cu personalul civil din fiecare structură a forțelor armate.

²⁵ Adaptat după: Robert S. EDWARDS, L. William BENTLEY și Robert W. WALKER, *Le professionnalisme et le leadership : les compétences que requiert la transformation de forces armées canadiennes*, Revue militaire canadienne, Printemps 2006, pp. 6-12.

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I“

Redactor: Corina VLADU

Tehnoredactor: Mărioara PETRE-BĂJENARU

Bun de tipar: 22.02. 2007

Hârtie: A3

Format: A5

Coli de tipar: 2.75

Coli editură: 1,375

Lucrarea conține 44 de pagini

Tipografia Universității Naționale de Apărare „Carol I“

CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

Șoseaua Pandurilor, nr. 68-72, sector 5, București

Telefon: (021) 319.56.49

Fax: (021) 319.55.93

E-mail: cssas@unap.ro

Adresă web: <http://cssas.unap.ro>

100/285/07

C 218/2007